

УДК 371.3:811.111

К.С. МАСЛІЄВА

МОДЕЛЬ ОРГАНІЗАЦІЇ ТЕМАТИЧНОГО КОНТРОЛЮ ЗА НАВЧАЛЬНИМИ ДОСЯГНЕННЯМИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

У статті розглянуто етапи та особливості побудови моделі організації тематичного контролю за навчальними досягненнями молодших школярів з англійської мови засобами комплексної сценарної гри. Проаналізовано зміст, структуру та послідовність компонентів моделі тематичного контролю з англійської мови, розглянуто її переваги й недоліки.

Ключові слова: модель тематичного контролю, комплексна сценарна гра, ігрові вправи, навчальні досягнення молодших школярів з іноземної мови.

Проблема змісту тематичного контролю (ТК), його системної організації тісно пов'язана з розробкою моделі контролю, яка враховує вікові та психічні особливості суб'єктів контролю, сучасні вимоги до уроку іноземної мови (ІМ), а також особливості ТК зокрема. Передусім, нагадаємо, що в початковій школі тематичне оцінювання є особливим і важким для реалізації в межах відведеного програмою часу, оскільки протягом тематичного контрольного уроку повинен бути перевірений рівень сформованості як мовної, так і мовленнєвої компетентностей учнів за темою, тобто форма ТК повинна надавати змогу проконтролювати всі передбачені цим видом контролю об'єкти. Дослідження особливостей ТК з ІМ, а також вікових, когнітивних, гендерних характеристик учнів початкової школи виявили, що комплексна сценарна гра є оптимальною формою проведення тематичної атестації молодших школярів. Таким чином, створення моделі цієї гри є досить актуальною проблемою, вирішенню якої і присвячена наша стаття.

Мета статті: 1) розглянути етапи розробки моделі реалізації ТК молодших школярів з англійської мови (АМ); 2) створити модель ТК початкових досягнень з АМ учнів початкової школи; 3) дослідити побудовану модель; 4) практично перевірити побудовану модель ТК рівня сформованості іншомовної комунікативної компетентності учнів початкової школи.

Як відомо, процес моделювання має чотири етапи. 1) побудова моделі; 2) дослідження побудованої моделі; 3) екстраполяція інформації, здобутої при вивченні досліджуваного об'єкту, тобто поширення теоретичних висновків щодо вивчених фактів на дослідження. 4) практична перевірка доцільності такої екстраполяції [3, с. 160].

Так, першим етапом процесу моделювання є побудова моделі. Для створення моделі функціонування ТК вважаємо доцільним розглянути організацію навчального процесу, оскільки контроль, зокрема тематичний, є складовою всієї системи іншомовної освіти. Навчання в початковій школі, відповідно до чинної програми з ІМ, відбувається за тематичним принципом і має циклічний характер. Уточнимо: методичним циклом називають

періодично й систематично повторювані операції, які виконуються в чітко визначеній послідовності в межах наперед встановлених і лімітованих відрізків часу для досягнення конкретної навчальної мети [10, с. 290]. У межах одного циклу формуються всі складові іншомовної комунікативної компетентності (ІКК) – від знань і навичок до мовленнєвих умінь. Кожен навчальний цикл складається з мікроциклів, які об'єднуються однією тематикою, мовним і мовленнєвим матеріалом. Саме етапи формування та вдосконалення мовленнєвих навичок і вмінь визначають мікроцикли, які чергуються протягом усього навчального курсу й мають на меті підвищити якісний рівень володіння учнями знаннями, навичками та вміннями.

Під час розробки моделі слід враховувати не тільки вимоги чинної програми, а й кількість годин ІМ, що передбачена типовими навчальними планами, особливості організації контрольного уроку у формі комплексної сценарної гри з молодшими школярами, а також особливості самої комплексної сценарної як форми організації ТК. Зазначимо, що під комплексною сценарною грою ми розуміємо серію ігрових вправ, об'єднаних єдиним сюжетом/сценарієм, які дають змогу перевірити рівень сформованості як мовленнєвих навичок, так і мовленнєвих умінь учнів за темою. Об'єднання в цій грі ігрових вправ єдиним сюжетом/сценарієм забезпечує обов'язковість виконання кожної з них і таким чином дає змогу проконтролювати всі передбачені об'єкти.

Отже, розглянемо організацію навчального процесу взагалі, не спираючись на один підручник з англійської мови, оскільки їх існує велика кількість (як українських, так і розроблених британськими видавництвами). Навчальний матеріал більшості підручників організований за тематичним принципом. Теми узгоджуються з вимогами програми і з інтересами молодших школярів. Загалом більшість підручників складається із шести – семи тематичних циклів, кожен з яких включає декілька мікроциклів. Міністерство освіти і науки України підкреслює, що реалізацію ТК, його час та місце в навчальному процесі визначає вчитель, виходячи з потреб класу, тому неможливо чітко назвати кількість тематичних контрольних робіт протягом року. Якщо протягом навчального року, враховуючи кількість годин на тиждень і кількість робочих тижнів, для вивчення АМ у початкових класах виділяється 70 ± 2 години [6, с. 28], то на вивчення одного циклу відводиться приблизно $(70 \pm 2 : 6/7 \approx 11/10)$ академічних годин. Тематична модель повторюється протягом року $6/7$ разів; складають тематичну модель $6/7$ циклів. При цьому останнє заняття кожного циклу відводиться на здійснення ТК. Іншими словами, на ТК відводиться десяте або одинадцяте заняття в циклі (1 академічна година). Таким чином, під час навчання учнів початкової школи АМ має проводитись щонайменше сім тематичних контрольних ігор, на які загалом відведено сім академічних годин. Але підкреслимо, що таких ігор доцільно поводити більше, після вивчення кожної теми та підтеми.

Зміст кожної сценарної гри як форми ТК залежить від матеріалу, рівень якого контролюватиметься, відповідного тематичного циклу, а струк-

тура гри може бути однаковою. Питанню структури контрольної гри ми приділимо особливу увагу.

Нагадаємо, що під час комплексної сценарної тематичної контрольної гри треба перевіряти знання, набуті навички й уміння молодших школярів у всіх видах мовленнєвої діяльності, але на кожну вправу відводиться різна кількість часу. На розрахунках цього часу зупинимося детальніше. Отже, беручи до уваги розрахунки Л.В. Москалюк, ми зв'ясували, що в середньому учні мають оперувати англomовним матеріалом зі швидкістю **0,8** скл./с. Швидкість писемного мовлення молодших школярів рідною мовою, за розрахунками вченої, становить у середньому 1,58 літери (цифри)/с, крім того, на розрахунок часу для завдання, де потрібно щось написати, необхідно додавати й час на прочитання самого тексту вправи/речення/словосполучення тощо. Автор підкреслює, що у вправах з метою відповіді на запитання, повідомлення учня має таку саму кількість складів, як і в самому запитанні. Всі ці дані стосуються учнів 2–3 класів, оскільки в 1 класі вміння оперувати АМ ще не повністю сформовано. Крім того, нагадаємо, що в 1 класі та на початку 2 класу ТК і оцінювання не передбачено програмою. Щодо четверокласників, то їх коефіцієнт кореляції – $R = 2,26$ скл./с, а при письмі – $1,76$ скл./с. Але, що важливо, швидкість оперування англomовним матеріалом збільшується в 4 класі, отже, й обсяг матеріалів збільшується, і при розрахунках часу, відведеного на виконання завдання, різниця між значеннями коефіцієнтів не впливає на результат (різниця в десятих секунди: наприклад, текст для читання приблизно має 190 складів: $2,26$ скл./с. = $84,07$ с. = $1,4$ хв, а при коефіцієнті $0,8$ і при обсягу тексту 70 скл. = $1,5$ хв). Іншими словами, вважаємо недоцільним розраховувати час на виконання кожної ігрової вправи за різними коефіцієнтами.

Спираючись на формулу (Кількість складів/ R = кількість секунд) і коефіцієнти кореляції, а також програмні вимоги, про які йшлося вище, ми розрахували час кожної вправи, що становить сценарну контрольну гру як форму ТК:

1. Комунікативно-рецептивна ігрова вправа, спрямована на контроль за сформованістю вмінь читання, метою якої є отримання інформації з тексту. Наприклад, у контрольній грі завданням такої вправи може бути отримання електронного/звичайного листа, який вводить суб'єкта контролю в сюжет гри й потребує виконання подальших вправ, згідно із сюжетом гри, з об'єктами контролю відповідної теми.

Приблизна кількість складів – $70 : 0,8$ скл./с. = $87,5$ с $\approx 1,5$ хв.

2. Умовно-комунікативна репродуктивна вправа на підстановку/трансформацію/відповіді на запитання тощо з метою перевірки глибини та правильності розуміння тексту. Ця вправа може реалізовуватись у вигляді заповнення квитка-перепустки, заповнення паспорту тварин тощо ($87,5$ с + $(70 : 1,58)$) = $131,8$ с = $2,2$ хв. Кількість маркерів для контролю та оцінювання для зручності підрахунку ми умовно беремо кратною 12 (скажімо, шість), виходячи з вимог програми.

3. Умовн-комунікативна вправа або комунікативна рецептивна ігрова вправа, спрямована на контроль за аудіюванням на рівні групи речень або тексту з метою отримання інформації. Вид вправи та її зміст, безумовно, визначаються темою та об'єктами контролю. Ця вправа зазвичай передуює мовній репродуктивній вправі, спрямованій на перевірку правильності та повноти розуміння прослуханого тексту. Наприклад, після прослухування аудитивного запису обрати відповідний розклад “магічних” уроків, обрати правильну повітряну кульку тощо.

Текст для аудіювання повинен пред'являтися двічі (34 скл. : 0,8 скл./с = 42,5 х 2 = 85 с = 1,42 хв + 1,42 хв на виконання письмового завдання: написання цифр/позначок/літер тощо, тобто у сумі 3,22 хв).

Далі йдуть умовно-комунікативні (мовні) ігрові вправи, спрямовані на контроль за рівнем сформованості лексичної та граматичної компетентностей учнів початкової школи. Прикладом цих вправ може слугувати необхідність підписати назви предметів, щоб з'явилась можливість продовжувати гру, або заповнити лист лексичними одиницями та отримати подальші інструкції.

Так, на одну вправу, спрямовану на контроль за граматичними або лексичними навичками, відводиться приблизно 3 хв (22 складів : 0,8 скл./с + 22 скл. : 1,58 скл./с + 22 скл. : 0,8 скл./с = 69 с = 1,2 хв), із зазначених вище причин цю кількість хвилин збільшуємо вдвічі, тобто приблизно 3 хв на кожну вправу.

Оскільки в кожній тематичній контрольній грі може бути декілька вправ, що спрямовані на ТК лексичної й граматичної компетентності, залежно від теми, то, скажімо, у середньому цих вправ 3, тобто $3 \times 3 = 9$.

Приблизно 4 хв молодші школяри витратять, на нашу думку, на прослухування інструкцій, перехід від однієї вправи до іншої/від одного елементу гри до іншого (380 скл. : 1,54 скл./с (коефіцієнт кореляції при оперуванні рідною мовою) = 247 с = 4,11 хв).

4. Завершується сценарна тематична гра умовно-комунікативною продуктивною вправою (питання/відповідь тощо), що готує учня до наступної комунікативної вправи (бесіда між учнями/опис подій тощо). Об'єктом контролю в цих вправах є рівень сформованості вмінь у монологічному та діалогічному мовленні.

Об'єктом контролю в цих вправах є рівень сформованості вмінь у монологічному та діалогічному мовленні. Такі вправи можуть бути реалізовані у вигляді відповідей на запитання одного з головних героїв і подальшого передавання інформації іншому герою гри/батькам/друзям тощо. На контроль за мовленням відводиться також 10–12 хв загального часу тематичного контрольного уроку. Іншими словами, на кожного учня з групи (10 дітей) приділяється тільки 1 хв, що, на наш погляд, є неможливо малим часом для контролю за рівнем сформованості такого важливого в сучасному суспільстві вміння, як говоріння.

На реалізацію цієї вправи на уроці відводиться решта навчального часу. Так, $45 \text{ хв} - 5 - 1,5 - 2,2 - 3,22 - 9 - 4 = 20,08 \text{ хв}$ залишається на вправи, які спрямовані на ТК рівня сформованості досягнень молодших школярів з англомовного говоріння.

Викладену вище інформацію доцільно подати у вигляді таблиці.

Таблиця

Модель реалізації тематичного контролю за навчальними досягненнями з англійської мови молодших школярів

МОДЕЛЬ	ЧАС виконання вправи в межах 1 уроку/хв
1. Організаційний момент	5
2. Комунікативно-рецептивна вправа, яка спрямована на контроль за рівнем сформованості вмій у читанні	1,5
3. Умовно-комунікативна репродуктивна ігрова вправа на підстановку/трансформацію/відповіді на запитання тощо з метою перевірки глибини та правильності розуміння тексту	2,2
4. Умовно-комунікативна рецептивна вправа, спрямована на контроль за рівнем сформованості компетентності учнів в аудіюванні	1,42
5. Умовно-комунікативна (умовно-мовленнєва) репродуктивна вправа, спрямована на контроль за розумінням тексту, що прослуховувався	1,8
6. Умовно-комунікативні ігрові вправи, які спрямовані на контроль за рівнем сформованості лексичних або граматичних навичок	9
7. Умовно-комунікативна вправа (відповідь-запитання/повідомлення-запитання/відповіді на запитання тощо)	20,08
8. Прослуховування інструкцій, перехід від однієї вправи до іншої/від одного елемента гри до іншого	4

Наголосимо, що відповідно до досліджень методистів [1; 4; 5; 9], автентичність аудіотекстів під час контролю в початковій школі може бути умовною, оскільки при підборі текстів для контролю з ІМ необхідно враховувати не тільки рівень володіння суб'єктом контролю ІМ, а й загальний рівень соціальних і культурних знань учнів. Таким чином, просто текст або оголошення з газетно-журнальних та інформаційно-довідкових матеріалів не може бути використане тільки тому, що воно взяте з автентичної літератури. Так, скажімо, читання тексту, що наповнений соціокультурними маркерами, становить складний, важкий для розуміння та неприродний процес інтерпретації кожного слова. На думку вчених, повинні існувати зв'язки між текстами, що використовуються в контрольних завданнях, і реальними життєвими ситуаціями, в яких учневі потрібно продемонструвати свої іншомовні знання, навички й уміння. Крім того, нагадаємо, що в межах нашого дослідження реалізація ТК здійснюється за допомогою комплексної сценарної гри, тобто вправа, спрямована на контроль за компетентністю школярів, в аудіюванні повинна гармонійно вплітатися в канву всієї гри. Із цих позицій

щодо початкової школи вважаємо доцільним використовувати неавтентичні (тексти, що штучно складені розробниками гри для перевірки навчальних досягнень суб'єктів ТК) або частково автентичні тексти (скорочені, перефразовані, перебудовані автентичні тексти або спеціально змодельовані носіями мови тексти для реалізації конкретної навчальної мети), розроблені саме для молодших школярів. Ще одним чинником на користь використання неавтентичних або частково автентичних текстів при контролі слугує те, що до вимови вчителя молодші школярі вже звикли, і це не буде перешкодою в розумінні тексту при без того емоційно-стресовому контролі.

Повторимо, кількість і зміст цих вправ зумовлені змістом теми, що вивчається. Це зрозуміло, що якщо акцент у темі робився на вивченні граматичного явища, то й у тематичній грі повинні бути вправи, спрямовані на перевірку рівня сформованості граматичної компетентності. Якщо протягом теми переважно вивчали нові лексичні одиниці, то ці некоммуникативні вправи будуть спрямовані на контроль за засвоєнням саме цих одиниць. Безумовно, зміст вправ залежить від вимог сучасної типової програми, на яку повинен спиратись учитель ІМ під час розробки комплексної сценарної гри як форми ТК [7].

Результати, які були отримані під час реалізації моделі контролю, вчитель може оцінити за допомогою розроблених еталонно-критеріальних (для оцінювання мовної компетентності) й аналітичних (для оцінювання мовленнєвої компетентності) шкал, а також за допомогою дескриптивної шкали як неформальної оцінки навчальних досягнень учнів початкової школи з ІМ. Після отримання результатів контрольної гри вчитель аналізує їх і визначає, з якими труднощами стикаються учні під час проведення комплексної сценарної гри як форми ТК, які типи завдань були найскладнішими для суб'єктів контролю. Іншими словами, вчитель уявляє рівень навченості кожного учня з ІМ і, таким чином, може планувати подальше навчання ІМ у початкових класах. Крім того, виходячи з отриманого аналізу, вчитель може варіювати елементи контрольної гри, доповнювати їх додатковими ігровими вправами або, навпаки, усунути деякі вправи (кількість некоммуникативних вправ, наприклад) відповідно до рівня навченості класу та його особливих характеристик.

Висновки. Таким чином, подана модель ґрунтується на основних положеннях концепції особистісно орієнтованого навчання, найвищою цінністю якої є потреби, інтереси, можливості та здібності особистості, що навчається, і системі загальних дидактичних принципів та спеціальних принципів навчання й контролю за учнями початкових класів. Вона розроблена з урахуванням тенденцій оновлення та модернізації змісту освіти, спрямованості на гуманізацію й демократизацію її компонентів. Реалізації суб'єктно-суб'єктних відносин у процесі навчання молодших школярів ІМ, адаптивності й відкритості до змін у рівні навченості кожного учня.

Виявлені нами особливості комплексної сценарної гри як форми ТК рівня сформованості ІКК молодших школярів покладені в основу сценаріїв

контрольних ігор. Вказана вище модель організації ТК навчальних досягнень учнів початкової школи із ІМ засобами дидактичної гри слугуватиме підґрунтям для подальших досліджень і практичних розробок у межах питання ТК. Крім того, перспективами дослідження може бути створення моделей організації підсумкового виду контролю за навчальними досягненнями учнів початкової школи з АМ.

Список використаної літератури

1. Гром Е.Н. Содержание и формы контроля уровня сформированности иноязычной коммуникативной компетенции у учащихся 10–11 классов школ с углубленным изучением иностранного языка : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Гром Екатерина Николаевна. – М., 1999. – 315 с.
2. Державний стандарт початкової загальної освіти [Електронний документ]. – 2006. – 47 с. – Режим доступу: www.mon.gov.ua/laws/1717.doc.
3. Кміть О.В. Тестовий контроль аудитивних умінь студентів немовних факультетів вищого педагогічного навчального закладу (2 курс, англ. мова) : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Кміть Олена Володимирівна. – К., 2000. – 178 с.
4. Маскалюк Л.В. Реалізація мотиваційного компонента контролю англомовної лексичної компетенції молодших школярів : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Маскалюк Людмила Валеріанівна. – К., 2010. – С. 89–93.
5. Махновская В.И. Развитие мотивов контрольно-оценочной деятельности в структуре учения младших школьников : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Махновская Валентина Ивановна. – М., 1999. – 168 с.
6. Методичні рекомендації щодо вивчення базових предметів у 2005/2006 навчальному році : інф. зб. – 2005. – № 18. – 21 с.
7. Навчальні програми з іноземних мов : для загальноосвітніх закладів і спеціалізованих шкіл із поглибленим вивченням іноземних мов. 1–4 кл. – К. : Освіта, 2012. – 96 с.
8. Немов Р.С. Психология : учеб. для студ. высших пед. учеб. заведений : в 3 кн. / Немов Роберт Семенович. – 2-е изд. – М. : Просвещение : ВЛАДОС, 1995. – Кн. 2. Психология. Образование. – С. 173.
9. Паршикова О.О. Комунікативно-ігровий метод навчання іноземної мови учнів початкової загальноосвітньої школи (теоретично-методологічний аспект) : монографія / Паршикова Олена Олексіївна. – Донецьк : Вебер, 2009. – 296 с.
10. Петрашук О.П. Тестовий контроль як засіб оптимізації управління навчальним процесом з іноземної мови / Петрашук Олена Петрівна // Науковий вісник кафедри ЮНЕСКО. КДЛУ. – 2000. – № 2. – С. 234–341.

Стаття надійшла до редакції 16.08.2013.

Маслиева Е.С. Модель организации тематического контроля за учебными достижениями младших школьников по английскому языку

В статье рассматриваются этапы и особенности построения модели организации тематического контроля за учебными достижениями младших школьников по иностранному языку с помощью комплексной сценарной игры. Анализируются содержание, структура и последовательность компонентов модели тематического контроля по английскому языку, рассматриваются ее преимущества и недостатки.

Ключевые слова: модель тематического контроля, комплексная сценарная игра, игровые упражнения, учебные достижения младших школьников по иностранному языку.

Maslieva E. Progress testing model of junior schoolchildren educational achievements in English

This article deals with model formation stages: creation, research, received data extrapolation and experimental testing.

Primary school education is fulfilled according to foreign language state program thematic principles and it has a cyclic character. All foreign language communicative competence components are formed within one cycle. Each cycle consists of micro cycles, which are embraced by mutual language and speech material. During the academic year at least seven cycles are recommended to realize as progress testing after each theme learning. At the same time previous research showed that complex scenario game is an optimal form of progress testing. Mentioned above game is considered by us to be a series of drills, embraced by one scenario.

In the article particular attention is paid to the problem of scenario game content and structure. The question of text authenticity is also raised in the article, because while choosing texts for tests both command of language and social/cultural knowledge of students should be taken into consideration that is why the texts for young learners' progress testing may not be authentic.

The content and quantity of drills, included in the complex scenario game for progress testing, depends on the theme, but, nevertheless, the game structure may be the same: speech drills, that involve students into the game, for testing of reading comprehension level, listening comprehension level testing drills, use –of – language drills (lexical or grammar notions) and at the end of the game there should be drills for testing speaking competence level. Competence level in writing can be tested implicitly, but if it is the purpose of testing there should be some drills aimed to check the students' competence in writing. The article also deals with timing for each drill.

The author makes detailed calculations of timing of each model component. Thus, for warming-up and class organization it is decided to assign 5 minutes of academic lesson time. Further, drills for reading competence level testing are calculated to take about 1,5 minutes and approximately 2,2 minutes for drills aimed to check the depth and correctness of competence level in reading. These drills help primary students to realize the progress testing game scenario. Then, it is logical to do drills for listening comprehension level testing. The drill fulfillment takes approximately 3 minutes. It is calculated that for language – in – use testing drills it can be assigned about 9 minutes. The rest of all academic time is assigned to level competence progress testing in different types of speaking – 21 minutes. Speaking is the most time-taking kind of activity, so the scenario game gives time to realize it. It was also calculated that drill instruction reading takes about 4 minutes. So, it amounts 45 minutes integrally.

Moreover, different types of assessment scales are analyzed in the article. We consider standard criterion scale (for language competence testing), analytical scale (for speech competence testing) and descriptive scale as informal estimation.

Mentioned above features of progress testing scenario game can be put in the scenario development, and the model can be further development ground.

Furthermore, the article materials can be used as a basis for the research in the sphere of progress testing in primary school, each teacher can adopt the model content for their class level and students' interests.

Key words: *progress testing model, complex scenario game, game drill, junior schoolchildren educational achievements, assessment scales, level of reading/listening comprehension testing.*